

NIEUWSBRIEF VAN DE VRIENDEN VAN DE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK

Ex officina

JAARGANG 19/3

2006

Een slagerszoon met een brilletje

(vervolg) De vaderlijke gestrengheid waarmee rector Honoré van Waeyenbergh zijn studenten poogde in de hand te houden, stond in schrill contrast met zijn streven naar vernieuwing. De vooruitgang vertaalde zich in een vergrote mobiliteit van de rector, een grotere zichtbaarheid en een doeltreffender administratie.

Van Waeyenbergh was de eerste Leuvense rector die kon autorijden. Bij de ontruiming van de stad voor de naderende Duitsers in mei 1940 nam hij plaats achter het stuur van een brandweerwagen. Onverdroten pendelde hij tussen Leuven en Brussel om zieken en gewonden in veiligheid te brengen. Ook later in de oorlog kwam de auto hem van pas. Met de wagen doorkruiste hij het land op zoek naar boeken voor de verwoeste bibliotheek. Voor Van Waeyenbergh was zijn auto (letterlijk) zijn vrijheid. In de nacht van 20 op 21 mei 1944 dropte de R.A.F. een aantal bommen op Leuven. Van Waeyenbergh had dan huisarrest in Tervuren. Toen hij het nieuws vernam, reed hij in het geheim naar Leuven om de schade op te meten. De rector fotografeerde de verwoeste universiteitsgebouwen. De kiekjes zijn exemplarisch voor het vaak unieke fotomateriaal in het archief.

Trein, schip en vliegtuig brachten hem de wereld rond. Zwitserland, de Britse eilanden, Spanje, Italië, Frankrijk, Amerika, en het 'Heilig Land' waren de favoriete reisbestemmingen (folders, biljetten, foto's en souvenirs).

Behalve de rector trad ook de universiteit zelf voor het eerst buiten de Leuvense agglomeratie. Na het aansnijden van de landgoederen in Heverlee en Lovenjoel onder het rectoraat van Ladeuze, waren in de jaren vijftig het park en kasteel de Maurissens in Pellenberg aan de beurt. Op de flank van een Hagelandse heuvel werd een universitair

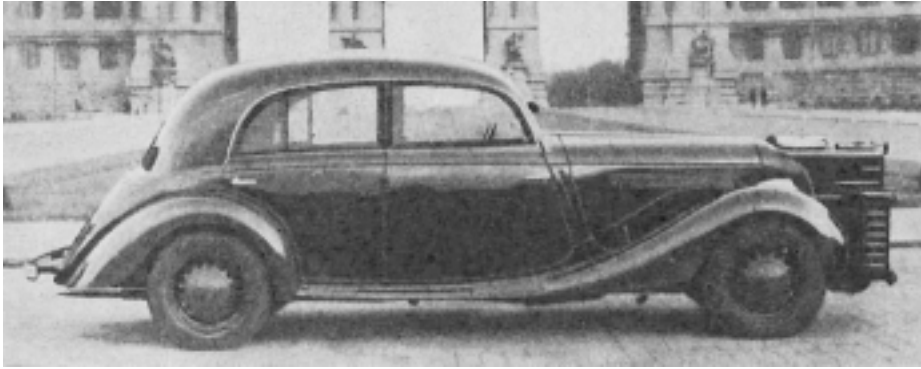

Mgr. Van Waeyenbergh wijdde op 31 juli 1955 de nieuwe klok in de kerk Onbevlekt Hart van Maria aan de Tervuurse Poort in Heverlee (Terbank). K.U.Leuven, Universiteitsarchief.

sanatorium neergezet. Door het slinkend aantal tbc-patiënten werd 'Pellenberg' nog tijdens de bouw omgedoopt tot Universiteitskliniek St.-Barbara (brieven en jaarverslagen). Ook het terrein in St.-Lambrechts-Woluwe, waar later de UCL haar Cliniques Universitaires Saint-Luc bouwde, werd aangekocht (aankoopdossier).

De expansie van de universiteit kende geen grenzen. In Belgisch-Kongo zag de nieuwe Universiteit Lovanium het levenslicht. Op de hoogvlakte van Kimuenza, nabij Leopoldstad, verrees een indrukwekkende campus met alle voorzieningen. Het welslagen van dit ambitieuze project beschouwde Van Waeyenbergh grotendeels als zijn persoonlijke verdienste. 'Stichter van de Universiteit Lovanium te Leopoldstad' vermeldt zijn grafschrift.

Meer dan zijn voorganger Ladeuze besteedde Van Waeyenbergh aandacht aan public-relations. De rector ontpopte zich tot een meester-organisator van academische plechtigheden. Veelkleurige stoeten, somptueuze banketten en overvolle aula's, alles met het nodige decor van vaandels, palmen en roodfluwelen draperieën, waren maandelijks kost

Tijdens de Tweede Wereldoorlog dreigde brandstofschaarste de rector in zijn mobiliteit te beknotten. Hij liet toen een offerte maken om de rectorale *Buick* te laten aandrijven door een *Källe*, een Zweedse kolenkachel.
K.U.Leuven,
Universiteitsarchief.

in Leuven (uitnodigingen, spijskaarten en foto's). Het verhoogde de zichtbaarheid van de universiteit in de stad en ver daarbuiten. Van Waeyenbergh zelf was niet ongevoelig voor eerbewijzen. Het lidmaatschap van de Academie, het ereburgerschap van de stad Leuven en vele eretekens aanvaardde hij met een vanzelfsprekende 'gelatenheid'. Het ergerde hem mateloos wanneer hij of de universiteit niet met de nodige eerbewijzen werden bejegend. Foute aansprekingen of protocollaire vergissingen werden kortdurend gecorrigeerd. In 1954 volgde na de vele academische en burgerlijke eerbewijzen ook de kerkelijke bekroning van zijn carrière. Op 28 oktober wijdde de pauselijke nuntius hem in de St.-Jozefskerk in Leuven tot hulpbisschop van Mechelen en tot titulair bisschop van Gilba in Tunesië (foto's, brieven, gelegenheidsdrukwerk). Door de opkomst van de televisie nam bij het begin van de jaren zestig de belangstelling voor plechtigheden af. Het rijke Roomse leven ruimde plaats voor 'Schipper naast Mathilde'.

Van Waeyenbergh introduceerde de typemachine en nam een dactylografe (Marie-Thérèse Leyssens) en een privésecretaris (Jan Aerts) onder de arm. De archiefproductie verdubbelde. Voortaan organiseerde het nieuwe secretariaat de postzaken. De groei van de universiteit maakte de uitbouw van de administratie noodzakelijk. De functies van secretaris-generaal en vice-rector, respectieve-

lijk ingevuld door Leon van der Essen en de nog onbekende Léon Suenens, werden verlicht door de benoeming van inspecteurs en adjunct-inspecteurs, belast met het beheer van personeel, gebouwen en financiën. Door het delegeren van een aantal taken aan nieuwe medewerkers, kreeg de rector de handen vrij om zich elders te profileren. Hij had zitting in de raad van bestuur van diverse fondsen en stichtingen (dossiers van jonge onderzoekers, vergaderstukken) en poogde zijn stempel te drukken op het landelijke onderwijsbeleid door zijn nauwe contacten met het bevoegde ministerie. Daarnaast konden ook diverse activiteiten en verenigingen op zijn bescherming of erelidmaatschap rekenen.

In 1964 nam Van Waeyenbergh afscheid van Leuven en van 'zijn' universiteit. Om zich te wapenen tegen de eenzaamheid, concentreerde hij zich op zijn pastorale taken als hulpbisschop. De rectorale waardigheids-tekens hadden plaats geruimd voor chrismale en wijwaterkwast. Onvermoeibaar droeg hij dagelijks de mis op, diende doopsels toe, zegende huwelijken in, wijdde priesters, zegende klokken en bossen (onder anderen bij baron Nothomb) etc. (foto's en kennisgevingen). De kranige zeventiger trad steeds vaker op als plaatsvervanger van de kardinaal. Hij toog naar Vaticanum II om er ten strijde te trekken tegen de voorgestelde 'liturgische verwildering', maar het ontbrak hem aan

overtuigingskracht (werkdOCUMENTEN, aantekeningen, foto's, brieven). Na een laatste Kongoreis werd een galcrisis hem in 1971 fataal. Kort voor zijn dood maakte hij zijn testament. De erector liet het uittypen door Marie-Emilie Ampe, zijn typiste te Schaarbeek. Bij gebrek aan een autograaf werd de laatste wilsbeschikking na het overlijden ongeldig verklaard. De inboedel werd onder

de familie verdeeld of samen met de bibliotheek verkocht. Het persoonlijke en geheime archief dat Van Waeyenbergh angstvallig had bijgehouden, werd in bewaring gegeven bij Jan Aerts. In 1987 keerde het terug naar de universiteit, waar het nu opnieuw herenigd is met het rectoraatsarchief.

Kjell Corens

Jan Frans van de Velde op de veiling betrapt

Vanaf 1772 zette Van de Velde (1743-1823) als kersverse bibliothecaris meteen orde op zaken. Door zijn *Acta* en *Monumenta* is er informatie uit de eerste hand. Hij maakte inventarissen en zette in de boeken nummer en jaar van aankoop. Zo bevestigen de *Acta* in een verslag van de *Congregatio* met de intendanten van de Universiteitsbibliotheek op 7 juni 1773 de aankoop van negen boeken, '58 tot 66', op een veiling bij Joannes Franciscus van Overbeke.¹ De inventaris zelf waarin Van de Velde aankopen van de universiteitsbibliotheek inschreef, is jammer genoeg verloren. Leuven bezit wel een boek uit deze veiling. Het werd door een andere bibliothecaris in 1993 uit de doubletten van Louvain-la-Neuve geplukt.² Het gaat om het *Epitome rerum Romanarum* van Lucius Annaeus Florus, bezorgd door de Utrechtse hoogleraar Joannes Georgius Graevius (1632-1703) (Utrecht, Johannes Ribbius, 1680). Van de Velde's editie verscheen in 1702 (gegraveerd titelblad met '1703') te Amsterdam bij Georges Gallet (CaaA1280). Het boek werd op 30 november 1772 geregistreerd en kreeg het nummer 61. De boeken werden dus veel later betaald. De weg van dit boek, nadat het verdween uit de oude bibliotheek, zal wel een raadsel blijven. Misschien werd het in 1797 door

Charles Antoine de La Serna Santander (1752-1813) geselecteerd voor de Centrale School van het Dijledepartement te Brussel en werd het in de loop van de negentiende eeuw als doublet verkocht door de Koninklijke Bibliotheek. Zeker is dat het boek zich

Lucius Annaeus Florus, *Epitome rerum Romanarum*, Amsterdam, Georges Gallet, 1702. K.U.Leuven, Centrale Bibliotheek, Tabularium, CaaA1280.

Bibliotheca Academica
Leuveny. 30 jbris 1772

n. 62.

Aantekening door
Jan Frans van de
Velde, in
Aphrodisiacus [...],
met eigendoms-
merk, datum van
verwerving en
aanwinstnummer.

ooit bij de Brusselse boekhandelaar Berthot (fl. 1820-1866) bevond. Op het voordeksblad plakt zijn vignet.

Bij de boeken uit de oude Leuvense Universiteitsbibliotheek, bewaard in de Koninklijke Bibliotheek van België, bevindt zich ook een druk die Van de Velde op dezelfde veiling kocht. Het boek kreeg het nummer 62 en werd op dezelfde dag ingeschreven (VB 4.584 C). Het is de *Aphrodisiacus sive de lue venerea*, een vroege bundel teksten over syfilis, uitgegeven in 1566-67 door de Italiaanse medicus Luigi Luigini (°1521). Deze Leidse editie uit 1728 is ingeleid door Herman Boerhaave (1668-1738).

De geannoteerde veilingcatalogi van Van Overbeke voor deze periode zijn bewaard.³ Het gaat om de boeken van twee kanunniken en licentiaten in de beide rechten, H.F.J. Litisky en J.L.J. Looz. Litisky was president van het Miliuscollege van 1745-1772.

Achterin zijn de boeken van de medicus Christian Rubens toegevoegd.

Van Overbeke vermeldt de kopers. Van de Velde kocht er negen kavels.⁴ Vermits Van de Velde in de *Acta* aanduidde dat hij deze nummers kocht en dat de twee bovenvermelde boeken bevestigen dat het om deze veiling gaat, staat het vast dat de negen kavels voor de bibliotheek waren.

Zeven kavels zijn in de achttiende en twee in de zeventiende eeuw gedrukt. Vier kavels zijn medische werken die op de laatste dag werden geveild, waaronder de Luigini (nrs. 6-9). Het verzameld werk van Leonardo Botallo (1530-

Aphrodisiacus sive de lue venerea, ed. Luigi Luigini, Leiden, Johan Arnold Langerak en Johannes & Hermanus Verbeek, 1728. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België, VB 4.584 C (RP).

ca. 1587) (nr. 7) stak samen met werk van Rega en De Villers (nr. 8). Botallo's tekst over syfilis zit ook bij de verzamelbundel van Luigini (nr. 6). Bij de vijf andere zijn er twee werken over kerkelijk recht (nrs. 1 & 2), twee historische werken (nrs. 3 & 4) en een Frans boek voor het Duits, gedrukt te Wenen (nr. 5). Geen enkele kavel behoorde tot de geveilde verzamelingen. Ze komen uit het bezit van derden. Slechts een beperkt aantal van de geveilde boeken is afkomstig van de eigenaars vermeld op de titelpagina.⁵ Grondig onderzoek van archivalische en gedrukte bronnen, en een registratie van herkomsten in Parijse bibliotheken zullen vast nog honderden exemplaren uit de Leuvense bibliotheek vóór 1914 aan het licht brengen. Dit zal de kijk op het bezit einde achttiende eeuw scherper stellen.

Bart Op de Beeck

¹ RA Leuven, Fonds Universiteit Leuven, 220, *Liber Actorum Bibliothecae*, p. 14, *Congregatio* van 7 juni 1773.

² Chris Coppens, Mark Derez & Jan Roegiers (red.), *Sapientia aedificavit sibi domum. Universiteitsbibliotheek Leuven 1425-2000*, Leuven 2005, p. 68.

³ Pierre Delsaerd, *Suam quisque bibliothecam. Boekhandel en particulier boekenbezit aan de oude Leuvense universiteit 16de-18de eeuw*, Leuven 2001, p. 395 en 569.

⁴ K.U.Leuven, Universiteitsarchief, Registers van Overbeke, II/1.

⁵ Pierre Delsaerd, In de achterkamer van een veilinghuis. De registers van de Leuvense boekverkoper J.F. van Overbeke (1727-1810), *Documentatieblad Werkgroep Achttiende Eeuw*, 22 (1990), p. 133-156.

Bijlage

Lijst van de kavels. Elke notitie bevat: nummer en titel uit de veilingcatalogus, de aanduiding van koper, prijs en verkoper uit het register Van Overbeke (RVO) en een bibliografische identificatie.

“in alticoll”: Van de Velde verbleef op dat ogenblik in het Hogenheuvelcollege (Collegium Alticollense).

Juridici et historici in folio

- [1] 6. Cabassutii juris Canonici theoria & praxis Venet. 1728
RVO: “Vande velde in alticoll.”, “1-10”, “n”
= Jean Cabassut (Venetië, C. Zane, 1728), 2°.
- [2] 15. De Fargna de jure patronatus 3 vol. montisf.
RVO: “van de velde in alticoll.”, “9-5”, “n”
= Francesco de Fargna, *Commentaria in singulos canones de jurepatronatus*, 3 dln, Montefiascone, seminarie (gedrukt te Rome bij Giovanni Maria Salvioni), 1717-19, 2°.
- [3] 130. Dapper beschryvinge van de Eilanden in den Archipel fig. Amst.
RVO: “van de velde in alticoll.”, “2-19”, “v”
= Olfert Dapper, *Naukeurige beschryving* [...], Amsterdam, Abraham Wolfgang, Gillis & Johannes II Janssonius van Waesberge, Wed. Dirk I & Hendrick Boom, Wed. Joannes van Someren en Rembertus Goethals, 1688, 2°.

Juridici et historici in octavo

- [4] 161. Flori hist. romana cum notis variorum ex recensione Graevii 2 tom. 1 vol. fig. Amst. 1702
RVO: “Vande velde in alticoll.”, “1-15”, “M.v.o.” (= Martinus van Overbeke?)
= Lucius Annaeus Florus, *Epitome* [...], 2 dln in 1 bd, Amsterdam, Georges Gallet, 1702, 8°.
- [5] 259. L'Art de parler allemand par Leopolds 2 vol. 1745
RVO: “van de velde in alticoll.”, “0-12”, “i”
= C. Léopold, *L'art de parler Allemand* [...], Wenen, Johann P. Kraus, 1745, 8°.

Bij de Appendix librorum medicorum (werken in folio)

- [6] 2. Luisini aphrosidiacus (sic) sive de lue venerea 2 tom. 1 vol. L.B. 1728
RVO: “van de velde Biblioth.”, “3-16”, “v”
= *Aphrosidiacus*, ed. Luigi Luigini, Leiden, Johan Arnold Langerak en Johannes & Hermanus Verbeek, 1728, 2 dln in 1 bd, 2°.

Medici in octavo

- [7] 169. Botalli opera omnia
RVO: verkocht met 170, “vandevelde Bibliothecaris”, “0-12”, “delcour”
= Leonardo Botallo, Leiden, Daniel & Abraham van Gaasbeeck, 1660, 8°.
- [8] 170. Rega & Devillers de aquis mineralibus
RVO: verkocht met 169
= (1) Henricus Josephus Rega, *Dissertatio medica de aquis mineralibus*, Leuven, Maarten van Overbeke, 1740, 8°.
= (2) Servatius Augustinus de Villers, *Analyse des eaux minerales, qui se trouvent au Chateau Royal de Marimont en Hainaut*, idem, 1741, 8°.
= (3) J.F. Delval, H.J. Rega & S.A. de Villers, *Supplement aux traités précédens des eaux de Marimont*, idem, 1742, 8°.
- [9] 192. Tulpilii observationes medicae fig. L.B. 1739
RVO: “van de velde Biblioth.”, “1-0”, “t”
= Nicolaas Tulp, *Observationes medicae* [...]. *Editio sexta* [...] *cum oratione funebri* [...] *Ludovici Wolzogeni, tum duabus elegiis celeb. Petri Francii* [...], Leiden, Georg Wishoff, 1739, 8°.

Cultuur in de Centrale Bibliotheek in 2006

De cultuurkalender van de Centrale bibliotheek was volgeboekt in 2006 met tentoonstellingen en andere culturele evenementen. Bovendien kende de bibliotheek een stijgend aantal bezoekers en ontving ze belangrijke gasten.

Sinds enkele jaren werkt de bibliotheek samen met de Leuvense Gidsenbond voor rondleidingen, aangepast aan de vraag van de bezoekers. Stadsguiden leidden 1385 binnen- en buitenlandse bezoekers rond in 2006, verdeeld over 62

groepen. Het bibliotheekpersoneel zelf maakte vele Leuvense studenten, alumni en abiturienten wegwijs (42 rondleidingen), evenals studenten en personeel van andere universiteiten. Zo werden bibliotheekdelegaties uit Rotterdam, Indonesië en Stellenbosch gastvrij ontvangen. Op 18 mei bezocht een afvaardiging van de Universiteit van Pennsylvania de bibliotheek en op 20 juli waren dertig bibliothecarissen uit Lille (Rijsel) te gast. Op 19 oktober bezochten de *Old fellows van Philips* samen met erector André Oosterlinck de bibliotheek. De hoofdbibliothecaris mocht ook de ambassadeurs van Israël, Oostenrijk en de VS ontvangen. Het hoogtepunt was het bezoek op 5 oktober van de Amerikaanse ambassadeur en Herbert Hoover Jr., de kleinzoon van Herbert Hoover, die tijdens de Eerste Wereldoorlog voorzitter was van de Commission for Relief in Belgium en nadien, voor hij president van Amerika werd, de drijvende kracht was achter de voltooiing van het bibliotheekgebouw. Respectievelijk 600 en 1300 bezoekers vonden de weg naar de grote leeszaal en de twee musea tijdens de Erfgoeddag, in het teken

van 'Kleur' op 23 april, en de Open Monumentendag, met als thema import/export op 10 september. Grote bijval kenden de beiaard- en torenbezoeken, die beiaardier Luc Rombouts elke dinsdag en donderdag organiseerde. Afhankelijk van het weer, varieerde het aantal bezoekers tussen 5 tot 25 personen per keer.

In het cultuurbeleid van de Universiteit wordt steeds meer aandacht besteed aan tentoonstellingen en andere culturele evenementen, vaak in samenwerking met andere instellingen en met de Stad Leuven. Er

wordt daarbij gestreefd naar een evenwichtige verdeling; de projecten sluiten ofwel aan bij onderwijs of onderzoek, of ze valoriseren de eigen collecties. In totaal waren er in de Centrale Bibliotheek acht tentoonstellingen – meestal met een aardige catalogus – en elf andere evenementen in 2006. Veel aandacht in de media kreeg de tentoonstelling *De Viking, vriend en vijand* (16 februari tot 31 maart, een initiatief van de archeologische studentenkring Alfa). Ook de tentoonstelling *Muren spreken, collages van studentenaffiches door Noël Lommers* (2 mei tot 16 juni) werd gesmaakt door het publiek.

De Cultuurcommissie van de K.U.Leuven, de stad Leuven en de Provincie Vlaams-Brabant verleende financiële ondersteuning aan *Justus Lipsius (1547-1606), een geleerde en zijn Europese netwerk* (19 oktober tot 20 december, in samenwerking met het Seminarium Philologiae Humanisticae). De bibliotheek fungeerde als gastheer voor de fototentoonstelling *Stellige Stilte* van de afgestudeerden van de Hogeschool Sint-Lukas Brussel en de Katholieke Hogeschool Limburg (7 juli tot 22 september, in samenwer-

king met het Instituut voor Culturele Studies). Een poëzieavond, als opener van de tentoonstelling *Poëzie: vaarwel, wat lelijk is* (23 februari tot 7 maart, met bijzondere stukken uit de collectie van het Poëziecentrum van Gent), trok een volle leeszaal. Door haar eerste én meteen geslaagde deelname aan *Kulturama* ten slotte, georganiseerd door de Stad Leuven van 16 tot 18 februari 2006, staat de Universiteitsbibliotheek hoog te boek

als culturele instelling, een rol die ze naast haar functie als onderzoeks- en bewaarbibliotheek ook in 2007 zal vervullen.

Erna Mannaerts

Voor meer informatie over de tentoonstellingen en evenementen in de Centrale Bibliotheek, waarbij u als Vriend van de Universiteitsbibliotheek steeds wordt uitgenodigd, zie:
<http://ub.bib.kuleuven.be/cultuur/evenementen/>

► Pagina 1:

Van Waeyenbergh was het toonbeeld van de *belgitude*. Hij was perfect tweetalig, las *La Libre Belgique*, zat graag aan aan een banket en vloog met Sabena. K.U.Leuven, Universiteitsarchief.

Boekenverkoop 2006

De verkoop uit de dubbelen van de Centrale Bibliotheek in november was weer een groot succes. Er werden een tienduizend boeken verkocht. Met de opbrengst van de boekenverkoop zullen handschriften, documenten en oude drukken gekocht worden die belangrijk zijn voor het academische erfgoed. De volgende boekenverkoop zal in november 2007 plaatsvinden. U zal tijdig uitgenodigd worden op de voorverkoop.

Nieuw rekeningnummer voor lidmaatschap en giften vanaf 1 januari 2007

U kunt **lid** worden van de Vrienden van de Universiteitsbibliotheek of uw lidmaatschap vernieuwen door storting van **€ 25** op rekeningnummer **432-000011-57** van de K.U.Leuven, Krakenstraat 3, 3000 Leuven, met gestructureerde mededeling **400/0000/53488**. U kunt hiervoor gebruik maken van het bijgevoegde overschrijvingsformulier. In ruil voor uw lidmaatschap krijgt u driemaal per jaar de Nieuwsbrief *Ex Officina*, ontvangt u uitnodigingen voor openingen van tentoonstellingen en andere bijzondere evenementen van de Universiteitsbibliotheek, en krijgt u toegang tot de voorverkoop van de dubbelen van de Universiteitsbibliotheek. Ten slotte kunt u een jaar lang gratis gebruik maken van de Universiteitsbibliotheek (gratis bibliotheekkaart te bekomen bij: centrale.bibliotheek@bib.kuleuven.be). U kunt ook een **gift** doen. Vanaf **€ 30** - exclusief het lidmaatschapsgeld - wordt een attest van fiscale vrijstelling verleend, wanneer het geld wordt gestort rekeningnummer **432-000011-57** van de K.U.Leuven, Krakenstraat 3, 3000 Leuven, met gestructureerde mededeling **400/0000/53589**.

Colofon.

Redactie: Chris Coppens (eindredacteur), Mark Derez, Katharina Smeyers (hoofdredeacteur), Jo Tollebeek, Dirk van Eldere, Jan van Impe.

Werken mee aan dit nummer: Kjell Corens, Erna Mannaerts en Bart Op de Beeck.

Redactieadres: Katharina Smeyers, Tabularium, Centrale Bibliotheek, K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven, 016/32.46.22, fax 016/32.46.91; e-mail: katharina.smeyers@bib.kuleuven.be.

URL: <http://www.bib.kuleuven.be/ub/vrienden.html>.

Opmaak: Greet Foblets, Grafiek Bvba, 016/89.01.68. **Druk:** Acco. **Oplage:** 500. **ISSN:** 0772-6848.

Verantwoordelijke uitgever: Armand Vandeplas, Grétrystraat 36, 2018 Antwerpen.

